

ОБ’ЄКТИ ЛОГІСТИЧНИХ ВИТРАТ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

© Нікшич С.М., 2007

Аргументовано потребу в економічно-ефективному дослідженні об’єктів логістичних витрат підприємств з виробництва мінеральних добрив в Україні. Проаналізовано об’єкти логістичних витрат підприємства за допомогою інструментарію логістичного управління як передумова для впровадження ABC системи. Показано необхідність і можливість застосування відповідних систем для аналізу практично усіх видів об’єктів, як-то покупців, витрат, як у загальному обсязі, так і окремих видів продукції.

The necessary of economical and of effective illustration objects of logistics costs are justified. It is analyzed objects of logistics costs with the helping of logistic instruments, as a need for the creation ABC system at the enterprises. The necessity and possibility of application of the proper systems for the analysis practically of all types of objects, as of buyers, charges, here both in a general volume, and separate types of products are shown.

Постановка проблеми. Сучасні підприємства потребують запровадження управлінської системи, яка дасть змогу ідентифікувати проблеми і можливості у фінансово-господарській діяльності підприємств, надаючи якісну інформацію про об’єкти витрат і види діяльності. Об’єкти витрат – це підстави для виконання окремих видів діяльності. Види діяльності – це процедури або процеси, які здійснюються на підприємстві в ході виконання робіт, споживаючи певні ресурси. Види діяльності та об’єкти витрат – основа концепції ABC (обліку витрат за видами діяльності), яка визнана найефективнішою в зарубіжних компаніях в умовах все більшої конкуренції, а тому необхідна її адаптація і на вітчизняних підприємствах. Експрес-характеристика концепції (системи) ABC наведена в табл. 1.

Об’єкти витрат, як первинний, а відтак один із найважливіших елементів системи ABC, слугують точкою відліку для визначення необхідних для підприємства робіт, тобто видів діяльності, які необхідно виконати при виробництві продукції і подальшому обслуговуванні клієнтів. Ними є товари, послуги, продукція, клієнти та інші стратегічні фактори. У системі ABC використовують пірамідний підхід до розгляду об’єктів витрат, як це показано на рис. 1. Водночас об’єкти витрат необхідно розглядати і як фінальну точку, прямування до якої характеризує і простежує розподіл витрат, що надзвичайно важливо для коректного і об’єктивного оцінювання витрат. Надто особливо це стосується логістичних витрат, окремі елементи яких не враховуються на великих підприємствах, а отже, суперечить високоефективному управлінню, і як наслідок – породжують нераціональність у практиці господарювання. Тому необхідна докладна і своєчасна оцінка об’єктів витрат (їхніх параметрів, характеристик, умов тощо) з позицій логістичного управління та для впровадження системи ABC.

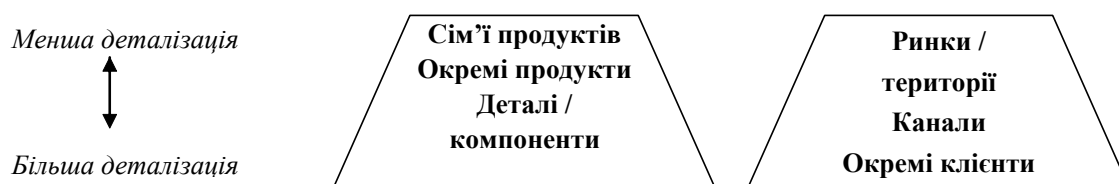

Рис. 1. Піраміда об’єктів витрат [3,133]

Експрес-характеристика ABC системи

ЗАВДАННЯ	
1. Ідентифікація диференційованої витратомісткості і рентабельності, яка виникає з доставки окремим клієнтам різних комбінацій портфеля продуктів і логістичних послуг	
2. Сигналізування необхідності постійного або термінового підвищення якості, ефективності або темпу окремих операцій і цілих логістичних процесів	
3. Ідентифікація змін у повних витратах і рентабельності підприємства, викликаних рішеннями, що стосуються категорій клієнтів, продуктів або каналів дистрибуції	
4. Визначення впливу поведінки учасників ланцюга поставок, тобто клієнтів і постачальників, на витрати і рентабельність підприємства	
КОРИСТІ	ЕЛЕМЕНТИ СИСТЕМИ ABC
1. ABC забезпечує точну інформацію про витрати : – розподілом витрат за видами ресурсів – завдяки характеру розподілу витрат за об'єктами витрат; – завдяки повнішій і точнішій інформації про види діяльності	1. Ресурси 2. Види діяльності 3. Центри видів діяльності 4. Драйвер ресурсів 5. Пул витрат на види діяльності 6. Елемент витрат виду діяльності 7. Драйвер виду діяльності 8. Об'єкти витрат 9. Носій витрат 10. Показники ефективності
2. Ідентифікація видів діяльності, які найбільшою мірою спричиняють виникнення посередніх витрат	ВІДПОВІДНІСТЬ БІЗНЕС-ПРАКТИЦІ ПІДПРИЄМСТВ
3. Ідентифікація дій, які не збільшують вартості підприємства	
4. Створення докладної інформаційної бази	1. Стратегічне фокусування
5. Правдоподібніша і корисніша інформація про витрати, яка збільшує придатність методу у внутрішньофірмових порівняннях підприємства і між його структурними підрозділами	2. Цінність для клієнта 3. Процесний підхід 4. Якість 5. Точність вимірювань
ЕТАПИ	
1. Розпізнання істотних дій в установі	
2. Групування витрат у перетині дій	
3. Визначення для кожної дії “кількості” за допомогою одиниці вимірювання цієї дії (cost driver)	
4. Розрахунок посередніх витрат дій на продукти (об'єкти витрат) залежно від ступеня використання дій цим об'єктом	
ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИДІВ ДІЯЛЬНОСТІ	НАПРЯМИ ЗНИЖЕННЯ ВИТРАТ ЗА ДОПОМОГОЮ ABC
1. Аналіз видів діяльності – виявлення неістотних (істотних) видів діяльності; – дослідження зв'язку між видами діяльності	1. Скорочення часу і зусиль, необхідних для виконання видів діяльності 2. Виключення непотрібних видів діяльності 3. Вибір низьковитратних видів діяльності 4. Суміщення (по можливості) окремих видів діяльності 5. Переспрямування невикористовуваних (не використаних) ресурсів
2. Пошук драйверів	
3. Аналіз ключових показників – визначення місії – узгодження завдань – розроблення показників	

Джерело: доопрацьовано на підставі [2, 3]

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Економічно-коректне оцінювання витрат є незмінним чинником на шляху ефективного управління в усіх сферах і видах діяльності. Проблему оптимізації витрат, економічного розвитку сьогодні піднімають на різних рівнях управління. Теоретичні концепції і господарська практика зводяться до головних елементів – об'єктів витрат, навколо яких розглядаються перспективи раціонального, гнучкого господарювання, здатного реагувати на інноваційні процеси. Дослідження об'єктів витрат з позицій системи ABC наводять автори [1–4]. За наявності логістичного управління в сучасній господарській практиці підприємств раціонально-коректне рознесення витрат за об'єктами пропонують автори [3–7]. Зростаюча потреба внутрішнього і зовнішнього ринку у продукції підприємств з виробництва мінеральних добрив зумовлюють дослідження джерел підвищення ефективності діяльності підприємств-виробників мінеральних добрив, що можливе за допомогою

оптимізації управління через ефективне оцінювання об'єктів витрат, а потім – рознесення, зокрема логістичних витрат, за об'єктами та подальше управління ними.

Формулювання цілей статті. Метою статті є дослідження і оцінювання об'єктів логістичних витрат підприємства з виробництва мінеральних добрив. Задля реалізації відповідної мети необхідно вирішити такі завдання:

- 1) аргументувати потребу у дослідженні об'єктів логістичних витрат для ефективного управління підприємствами з виробництва мінеральних добрив в Україні;
- 2) проаналізувати та економічно оцінити об'єкти логістичних витрат підприємства через систему інструментів логістичного управління.

Виклад основного матеріалу. У сучасних ринкових умовах спостерігається недостатній рівень продуктивності рослинництва стосовно собівартості продукції, а відтак не забезпечується нормальне функціонування господарств. Як напрям виживання у конкурентному середовищі сільськогосподарським товаровиробникам можна розглядати підвищення продуктивності рослинництва за рахунок інтенсифікації. Світовий досвід показує, що найефективніший шлях – підвищення врожайності сільськогосподарських культур за рахунок внесення мінеральних добрив. Внесок добрив у формування врожаїв в Україні найвищий (30–40%) поряд із рештою чинників: пестициди (15–25%), насіння (10–15%), агротехніка (10–15%), інші чинники (15–20%). У розвинутих країнах роль мінеральних добрив у формуванні врожаїв іще вища і становить від 40–60% до 70% [8]. В світі спостерігається стійка тенденція зростання обсягів застосування мінеральних добрив (табл. 2). За останні 40 років їхнє внесення зросло в п'ять разів. В США за останні роки витрати фермерів на добрива зросли в шість разів, на насіння – в два рази, на техніку – в півтора раза.

Таблиця 2

Споживання мінеральних добрив у світі, млн. тонн поживних речовин

Роки	Розвинуті країни	Країни, що розвиваються	У світі
Азотні			
2003	30,1	59,1	89,2
2004	30,4	60,6	91,0
2005	31,1	61,9	92,9
Фосфорні			
2003	11,5	24,8	36,4
2004	11,7	26,0	37,6
2005	12,1	26,9	39,0
Калійні			
2003	11,3	12,7	24,0
2004	11,3	13,2	24,5
2005	11,4	13,7	25,1
Всього			
2003	52,9	96,6	149,3
2004	53,4	99,7	153,1
2005	54,5	102,5	157,0

Науково обґрунтована річна потреба сільського господарства України в мінеральних добривах оцінюється у розмірі 4400 тис. т, зокрема по азоту – 2163,3 тис. т, фосфору – 1240 тис. т, калію – 996,4 тис. т [9, с. 75]. Проте, як свідчать статистичні дані, фактичне споживання мінеральних добрив є значно нижчим від науково обґрунтованого рівня [10]. З метою доступності мінеральних добрив споживачам на внутрішньому ринку і забезпечення прибутковості для виробників, необхідно розглядати напрями підвищення ефективності функціонування підприємств сфери виробництва мінеральних добрив, нарощувати обсяги виробництва і продажу продукції на умовах раціональної співпраці із постачальниками вхідної сировини, матеріалів тощо та споживачами / покупцями готової продукції. Для цього проаналізовано ефективність роботи підприємств з виробництва мінеральних добрив у використанні оборотних активів, які в певній частині стосуються об'єктів логістичних витрат, а в окремих – сприяють

їхньому формуванню / обслуговуванню (табл. 3). За даними таблиці можна порівняти тривалість операційного, фінансового і виробничого циклів підприємства, які безпосередньо впливають на прибутковість діяльності підприємства, технічну і економічну ефективність використання активів.

Таблиця 3

**Показники ділової активності підприємств-виробників
мінеральних добрив в Україні**

Показники	Роки	ВАТ “Рівне- азот”	ВАТ “Концерн Стирол”	ВАТ “Азот” (м. Черкаси)	ВАТ “Суми- хімпром”	ВАТ “Дніпро- азот”
1. Коефіцієнт оборотності виробничих запасів	2003	7,1	24,8	12	5,8	28,9
	2004	8,5	26,5	10,3	8,7	34,3
	2005	7,0	20,5	10,0	10,1	34,1
2. Тривалість обороту активів виробничих запасів, дні	2003	50,7	14,5	30	62,1	12,4
	2004	42,4	13,6	35	41,4	10,4
	2005	51,4	17,6	36	35,6	10,5
3. Коефіцієнт оборотності запасів у незавершеному виробництві	2003	90,2	338,4	42,5	85,1	51,1
	2004	55,9	345,3	24,4	122,8	56
	2005	73,7	360,9	20,8	100,9	69,5
4. Тривалість обороту, дні	2003	4,0	1,1	8,5	4,2	7
	2004	6,4	1,0	14,8	3	6,4
	2005	4,9	1,0	17,3	3,6	5,6
5. Коефіцієнт оборотності запасів готової продукції підприємства	2003	13,0	318	108	41,2	24,7
	2004	22,2	26,5	97,1	97	40
	2005	30,6	27,5	57,6	45,7	46,4
6. Тривалість обороту готової продукції підприємства, дні	2003	27,7	11,3	3,3	8,7	14,6
	2004	16,2	13,6	3,7	4	9
	2005	11,7	13,1	6,3	8	7,7
7. Тривалість обороту матеріальних елементів оборотних активів / виробничого циклу, дні	2003	82,4	26,9	41,8	75	34
	2004	65	28,2	53,5	48,4	25,8
	2005	68	31,7	59,6	47,2	23,8
8. Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	2003	9,0	31	5,9	7,3	20
	2004	22,5	43,2	3,7	13,3	9,2
	2005	30,4	29,8	12	13,8	5,1
9. Тривалість обороту дебіторської заборгованості, дні	2003	40	11,6	61	49,3	18
	2004	16	8,3	97,3	27,1	39
	2005	11,8	12,1	30	26,1	70,6
10. Коефіцієнт оборотності грошових коштів та їхніх еквівалентів	2003	183,0	8,1	495,5	281,9	221,2
	2004	90,2	5,5	198,3	181,9	151,4
	2005	24,0	2,5	151	213,3	123,5
11. Тривалість обороту грошових коштів та їхніх еквівалентів, дні	2003	2,0	44,4	0,7	1,3	1,6
	2004	4,0	65,5	1,8	2	2,4
	2005	15	144	2,4	1,7	2,9
12. Тривалість операційного циклу підприємства, дні	2003	124,4	82,9	103,5	125,6	53,6
	2004	85	102,0	149	77,5	67,2
	2005	94,8	187,8	92	75	97,3
13. Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	2003	4,4	37	5,5	3,1	4,2
	2004	9,3	26,2	6,6	4,5	8,7
	2005	10,7	22,0	13,4	5	28,9
14. Тривалість обороту кредиторської заборгованості, дні	2003	81,8	9,7	65	116,1	85,7
	2004	38,7	13,7	54,5	80	41,3
	2005	33,6	16,7	26,9	72,3	12,4
15 Тривалість фінансового циклу підприємства, дні	2003	40,6	28,8	37,8	8,2	-
	2004	42,3	22,8	92,7	-	23,5
	2005	46,2	27,1	62,7	1	82

Одним із найважливіших об'єктів логістичних витрат наведених підприємств є мінеральні добрива азотної групи. На підприємстві-виробникові мінеральних добрив західного регіону ВАТ "Рівнеазот" продукцію групують за такими напрямками:

1. Мінеральні добрива азотної групи – аміачна селітра, аміачна вода, вапняково-аміачна селітра, аміак для сільського господарства.

2. Продукція виробничо-технічного призначення – аміак промисловий, неконцентрована азотна кислота, адипінова кислота, циклогексанол, циклогексан, нижчі дикарбонові кислоти очищені, вуглекислота, сухий лід.

Проаналізуємо продукцію з позицій логістичного управління за даними звітності ВАТ "Рівнеазот" за 2006 рік і визначимо ступінь її важливості як об'єкта витрат.

Таблиця 4

**Концентраційний аналіз (АВС-аналіз) реалізованої продукції
ВАТ "Рівнеазот" у 2006 році**

№ з/п	Назва продукції	Обсяг реалізації, тис. грн.	Частка реалізації продукції, %	Акумуляована частка вартості реалізації, %	Акумуляована частка кількості реалізації, %	Група АВС
1	Аміачна селітра	328372	49,12	49,12	14,3	А
2	Аміак	120636	18,04	67,16	28,6	В
3	Адипінова кислота	100683	15,06	82,22	42,9	В
4	Вапняково-аміачна селітра	85113,8	12,73	94,95	57,2	В
5	Аміачна вода	18961	2,84	97,79	71,5	С
6	Циклогексанон	12423,9	1,86	99,65	85,8	С
7	Нижчі дикарбонові кислоти очищені	2349,7	0,35	100	100	С
	Разом	668539,4	100	-	-	-

Оцінимо важливість реалізованої продукції за даними ВАТ "Рівнеазот". Група А включає лише одну позицію, оскільки:

$$V_A = \frac{49,12}{14,3} = 3,43 \geq 3,0.$$

Група В включає три позиції

$$V_B = \frac{94,95 - 49,12}{57,2 - 14,3} = 1,07 \geq 1.$$

Отримані оцінки дають змогу стверджувати, що продукція групи А впливає на обсяг реалізації у 3,43 раза сильніше від середнього впливу кожної позиції, продукція, яка зарахована до групи В, впливає на обсяг збуту на рівні 107% від можливого (середнього) впливу. Складові групи С за даними аналізу включають асортиментні позиції 5,6,7.

Кількісна оцінка груп А, В і С реалізованої продукції становитиме:

$$W_A = \frac{1}{7} \times 100 = 14,3\%;$$

$$W_B = \frac{3}{7} \times 100 = 42,9\%;$$

$$W_C = \frac{3}{7} \times 100 = 42,9\%.$$

Аналогічно доцільно виконувати АВС-аналіз покупців (загальний), АВС-аналіз покупців окремої продукції, АВС-аналіз витрат покупців загальний і в межах окремих видів продукції.

Оцінювання об'єктів в такому вимірі допоможе сформувати на підприємстві інформативнішу і дієвішу ABC систему (обліку витрат за діями).

Висновки і перспективи подальших досліджень. Основними проблемними особливостями підприємств з виробництва мінеральних добрив є: 1) високе фізичне зношення основних засобів; 2) те, що хімічна промисловість є найенергоємнішою та найматеріалоємнішою галуззю виробництва; 3) природний газ – є основною сировиною, а висока питома вага в собівартості природного газу та електроенергії робить мінеральні добрива залежними від цін на енергоносії, які постійно зростають. Всупереч вищевказаним особливостям вітчизняним підприємств, треба віднаходити можливості для розвитку економічної, а відтак і виробничо-технічної бази підприємств саме в операційній діяльності, адаптувати її під прогресивні, на сучасному етапі теорії і практики, інструменти і методи управління.

Після аналітичного обґрунтування і оцінювання об'єктів логістичних витрат підприємства, наукові дослідження мають прокладатися в руслі:

- 1) адекватного розрахунку логістичних витрат стосовно об'єктів;
- 2) правильного і повного рознесення логістичних витрат за усіма об'єктами (за принципами ABC системи);
- 3) налагодження тісної економічно-ефективної співпраці із учасниками ринку.

Задля реалізації усього вищеперерахованого передусім необхідно:

по-перше, активізувати розрахунок не лише явних логістичних витрат, а й тих, які є невідчутними в діяльності, проте гальмують підвищення економічної ефективності діяльності підприємств;

по-друге, враховувати взаємозалежності у формуванні витрат, їхній взаємозв'язок, можливість найоптимальнішого регулювання витрат (табл. 5).

Таблиця 5

Взаємозалежності у формуванні витрат

“Trade-off”	“Trade-up”
Локалізовані у певній групі витрат	
Один або декілька елементів певної групи витрат зростають, а інший компонент або компоненти цієї самої групи зменшуються в пропорційних (чи в більшій або в меншій) величинах	Один або декілька елементів певної групи витрат зростають / зменшуються – інший елемент або елементи цієї самої групи зростають / скорочуються в пропорційних (чи в більшій або в меншій) величинах
Локалізовані у сфері усіх витрат	
Певні елементи загальних витрат зростають, а усі інші або частина інших елементів загальних витрат зменшуються в пропорційних (чи в більшій або в меншій) величинах	Певні елементи загальних витрат зростають / зменшуються – усі ж інші елементи загальних витрат або певні категорії з них зростають / зменшуються в пропорційних (чи в більшій або в меншій) величинах

1. Данилюк О.Д., Лецій В.П. *Теорія і практика процесно-зорієнтованого управління витратами. Наукове видання.* – Івано-Франківськ: Місто НВ, 2002. – 248 с. 2. Крикавський Є. *Логістичне управління: Підручник.* – Львів: Видавництво Національного університету “Львівська політехніка”, 2005. – 684 с. 3. Терни П. *Разумный учет: как получить истинную картину затрат с помощью системы ABC / Пер. с англ. Т. Родиной, О. Поповой, Н. Пурогова.* – М.: ИД “Секрет фирмы”, 2006. – 384 с. 4. Kaplan R.S, Cooper R. *Zarządzanie kosztami i efektywnością, Kraków 2000;* 5. Nowak E., Piechota R., Wierzbinski M. *Rachunek kosztów w zarządzaniu przedsiębiorstwem.* – PWE. Warszawa, 2004. 6. Kadłubek M. *Rachunek kosztów działań ABC łańcucha dostaw. II Międzynarodowa Konferencja Naukowa “Perspektywy rozwoju lokalnego i regionalnego”, Szczyrk. 19-21 maja 2005.* 7. Zieliński T. *Rachunek kosztów działań (ABC) w audycie logistycznym przedsiębiorstwa // Logistyka №2*

2001, s. 10-13. 8. http://www.credit-rating.com.ua/ru/file_viewer.html?id=620078aaad0657113_cdf55845c3e836d. 9. Саблук П.Т. Особливості аграрної політики розвитку АПК України – <http://www.intellect.org.ua>. 10. Аналіз роботи хімічної та нафтохімічної промисловості України в січні-вересні 2006 р. Основні тенденції. Прогноз розвитку // Хімічна промисловість України, 2007 #1.

УДК 338

І.П. Таранський, І.С. Рикованова, М.В. Білик
Національний університет “Львівська політехніка”

СТРАТЕГІЧНИЙ ЕФЕКТ КОРПОРАТИВНОГО СТРАХУВАННЯ

© Таранський І.П., Рикованова І.С., Білик М.В., 2007

Розглянуто проблеми та тенденції розвитку корпоративного страхування в Україні. Розглянуто особисте страхування як механізм мотивування висококваліфікованого кадрового потенціалу та залучення інвестицій у розвиток бізнесу. Доведено, що запропонований механізм може бути одним із основних інструментів вирішення соціальних проблем, зниження інфляційних процесів, зниження вартості капіталу та кредитних ресурсів, і як наслідок – формування позитивного іміджу України на світових ринках.

The problems and trends of corporation insurance in Ukraine are investigated. The personal insurance as an instrument of high quality personal motivation and getting investments for business development is analyzed. It was proved that the suggested mechanism can be one of the main instruments of social problems solving, cooling down inflation processes, decreasing of capital value and credit resources, and, as a result, formation of positive image of Ukraine on international markets.

Постановка проблеми. Ефективність функціонування будь-якого бізнесу зумовлена певною низкою чинників. Аналізуючи ці чинники, можна виділити принаймні два найактуальніші на сучасному етапі. Це – кадровий потенціал та інвестиції.

Щодо першого чинника, то у сучасних умовах жорсткої конкуренції основною запорукою успішності ведення бізнесу є забезпечення висококваліфікованим кадровим потенціалом. Треба відзначити, що підготовка та, найголовніше, “підтримання” рівня компетенції працівників вимагає значних матеріальних та часових витрат. І, як наслідок, нерідко попит на ринку висококваліфікованих керівних кадрів істотно перевищує пропозицію. Враховуючи вищенаведене, перед власниками та керівниками компаній стоїть актуальне завдання – утримання кадрового потенціалу. Тут треба врахувати сучасні можливості працевлаштування – контрактну систему, та можливості фінансового ринку – недержавне добровільне страхування життя, пенсійне страхування тощо.

Другий чинники – інвестиції у розвиток бізнесу. Це теж тісно може бути пов’язане із розвитком довготермінового страхування життя. Іноземний досвід засвідчує, що це є колосальним потенціалом для розвитку національної системи страхування, виконує важливу соціально-економічну функцію та слугує інвестиційним ресурсом для економіки країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Ринок послуг страховок є одним з необхідних елементів ринкової інфраструктури, що тісно пов’язаний з ринком засобів виробництва, споживацьких товарів, ринком капіталу і цінних паперів, праці і робочої сили. У країнах розвинутої економіки страхування життя та особисте страхування має широкий розмах, забезпечуючи підприємцям надійну охорону їхніх інтересів від несприят-